

Gids Duurzame aankopen

Groenvoorziening

Provincie
Antwerpen

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
2.	Verplichte duurzaamheidscriteria.....	3
2.1.	Stappenplan	3
2.1.1.	Beslissingsboom	7
2.2.	Verboden soorten	8
3.	Optionele criteria	9
3.1.	Kwaliteitseisen	9
3.1.1.	Voorbeelden Regionaal Landschap Voorkepen.....	9
3.1.2.	Standaardbestek 250	10
3.2.	Biologische teelt	10
3.3.	Veenrijke potgrond	10
3.4.	MPS-ABC-certificaat.....	10
3.5.	MPS-SQ-certificaat	10
4.	Tips	11
5.	Voorbeelden offertevraag plantgoed	13
5.1.	Voorbeeldmail voor kleine overheidsopdracht (< 30.000 euro excl. btw)	13
5.2.	Voorbeeldbestek >30.000 en < 140.000 euro excl. btw	13
6.	Meer info	15
7.	Bijlagen	16
Bijlage 1.	Lijst van verboden bomen en struiken	17
Bijlage 2.	Lijst van verboden kruidachtigen (land).....	18
Bijlage 3.	Lijst van verboden oever/waterplanten	20

1. Inleiding

Duurzaam aankopen is niet moeilijk! Door rekening te houden met een handvol simpele tips help ook jij jouw organisatie te verduurzamen. Stuur jij soms prijsvragen of een bestek uit? Weet dat jij als organisatie bepaalde duurzaamheidseisen kan stellen voor heel wat producten. In deze gids lees je met welke tips je rekening kan houden bij het maken van beplantingskeuzes. Voor de aankoop van **bomen, struiken en kruidachtigen** vind je hier ook stukken tekst terug die je kunt kopiëren naar jouw offertevraag. Zo hoef jij je het hoofd niet te breken over hoe je bepaalde eisen formuleert.

Deze gids helpt je bij het duurzaam aankopen van **bomen, struiken en kruidachtigen** zoals vaste planten, waterplanten en (gras)zaadmengsels.

Voor de aankoop van **bodemverbeteraar** of het laten uitvoeren van **groenonderhoud** zijn er aparte gidsen.

2. Verplichte duurzaamheidscriteria

2.1. Stappenplan

Een duurzame aanplanting is een levensvatbare beplanting die voldoet aan de eisen van de gebruikers, die een meerwaarde is voor het natuurlijk milieu (of minstens een negatieve impact op het natuurlijk milieu vermijdt of beperkt) en waarvan het beheer op lange termijn kan volgehouden worden. Om de juiste keuze te maken volg je het **stappenplan**, schematisch weergegeven in de **beslissingsboom** (p.7).

Stap 1: Standplaatsfactoren: De juiste plant op de juiste plaats

Door bij de keuze van je plant rekening te houden met de omstandigheden waarin ze zal worden geplant, voorkom je dat de aanplanting voortijdig afsterft en maximaliseer je de kans dat ze uitgroeit tot een gezonde, volwassen beplanting.

- *Is de standplaats zonnig of schaduwrijk?*
- *Waterhuishouding*
 - *Is de bodem droog of eerder nat?*
 - *Moet de plant bestand zijn tegen wisselde waterstanden of een langdurig extreem natte of droge bodem?*
- *Bestaat de bodem uit zand, leem, klei of is de bodem eerder stenig?*
- *Wat is de zuurtegraad (pH-waarde) van de bodem?*
- *Wordt er strooizout gebruikt in de nabijheid van de beplanting?*
- *Wordt er geplant in een plantvak in verharding, op een groendak of in volle grond?*
- *Hoeveel doorwortelbaar volume is er?*
- *Hoe groot mag de boom/plant worden?*
- *Is er sterke betreding en risico op bodemverdichting?*

Volgende bron kan je hierbij helpen:

- *In het **Geoloket** van de provincie Antwerpen kan je verschillende kaartlagen raadplegen met info omtrent bodem, waterhuishouding en reliëf (zie kaartlagen onder de selectie Bodem en reliëf. Met de identificeertool kan je achterliggende informatie opvragen bv. info over bodemtype).*

Resultaat na stap 1: Een lijst met standplaatsfactoren.

Stap 2: Ontwerpeisen: Hoe moet de beplanting eruit zien? Welk beheer is haalbaar?

- *Wat is het eindbeeld van de beplanting? Hoe moet de beplanting er uit zien als ze volwassen is? Bomen en struiken: vrij uitgroeiend, snoeivorm, ...? Kruidachtigen: bloemenakker, hooiland, bodembedekker, ruigte ... ?*
- *Welke vorm wens ik op deze plek? Slank, breed, hoog, laag, donker, lichtdoorlatend, ...?*
- *Zijn er typische soorten of groeivormen in deze streek of dit gebied?*
- *Moet de plant bloemen of vruchten dragen?*
- *Moet ik opletten voor giftige soorten? (bv. bij speeltuinen, schoolomgeving, ...)*
- *Met welke eigenschappen moet ik rekening houden? (bv. zware vruchten bv. kastanje, honingdauw bij linde, oppervlakkige wortels, neiging tot verwilderen, ...?)*
- *Hoe intensief mag het beheer zijn? Bomen en struiken: knotboom, geschoren haag, ...? Kruidachtigen: intensief gemaaid, ...?*
- *Zijn er beperkingen vanuit stedenbouwkundige of andere richtlijnen? (bv. afstandsregels t.o.v. aangelanden, verkavelingsvoorschriften, natuurwetgeving...?)*

Resultaat na stap 2: Een lijst van ontwerpeisen m.b.t. gebruik en beheer.

Stap 3: Context: In welke omgeving komt de beplanting?

- A. **Gevoelige natuurlijke systemen** waar nieuwe aanplantingen aansluiting moeten zoeken bij de vegetatietypes uit de omgeving voor het behoud van inheemse biodiversiteit, zoals:
- Bos- en natuurgebieden zoals:
 - *Bosreservaten*
 - *Biologisch waardevolle gebieden volgens de Biologische waarderingskaart (BWK)*
 - *Habitatrichtlijngebieden*
 - *Vogelrichtlijngebieden*
 - *VEN – IVON*
 - *Natuurreservaten*
 - Gebieden die aansluiten op bos- en natuurgebieden
 - Langs waterlopen
- Bomen en struiken:
- Kies op deze plaatsen voor autochtone of inheemse soorten en overweeg ook spontane ontwikkeling.
- Kruidachtigen:
- Vermijd hier aanplantingen en inzaaiingen, spontane natuurlijke ontwikkeling is aangeraden. Op deze plaatsen is er vaak een zadenvoorraad aanwezig in de ondergrond of worden zadjes aangevoerd vanuit aangrenzende (natuur)gebieden. Met een aangepast (maai)beheer kan de soortendiversiteit vergroot worden.
 - Op plaatsen waar spontane ontwikkeling de voorkeur heeft, maar inzaaien toch noodzakelijk is (steil talud, oever, ...), kan Italiaans raaigras (100 %) gebruikt worden. Dit éénjarige gras verdwijnt vrij snel opnieuw uit de vegetatie, waardoor de al aanwezige zaden nog de kans krijgen te kiemen en de spontane vegetatie terugkomt.
 - Plant in gevoelige natuurlijke systemen nooit water- of oeverplanten aan. In de handel is de soortechtheid van inheemse soorten niet altijd te achterhalen. Er zijn veel invasieve exoten onder de oever- en waterplanten die misschien ongewild verspreid worden. Spontane ontwikkeling is hier dus de boodschap. Een uitzondering wordt gemaakt voor erosiegevoelige oeverzones waar bv. het gebruik van beplante kokosrollen met inheemse soorten wel noodzakelijk kan zijn.
- B. **Sterk gewijzigde omgevingen en het stedelijk milieu** zijn ecologisch minder gevoelige plaatsen. Naast inheemse soorten kunnen hier ook cultivars en uitheemse soorten gebruikt worden die beter aangepast zijn aan de extreme groeiomstandigheden. Bij grote kans op droogte en hittestress is het aangeraden soorten te gebruiken die aangepast zijn aan de veranderende klimatologische omstandigheden.
- Bomen en struiken:
- Kies op deze plaatsen waar mogelijk voor autochtone of inheemse soorten. Wanneer de extreme omstandigheden dit vereisen, kunnen hier ook uitheemse soorten aangeplant worden.
- Kruidachtigen:
- Kies op deze plaatsen waar mogelijk voor natuurlijke ontwikkeling. Aanplanten of inzaaien kan indien nodig:
 - In stads- en dorpskernen waar kans op spontaan bloemrijk grasland beperkt is en waar het esthetische aspect belangrijk is.
 - Op plaatsen met veel risico op erosie (steil talud, oever, ...)(bv. beplante kokosrollen).
 - Naast landbouwgrond of bij werken op landbouwgrond waar spontaan ontwikkelde kruidachtigen (bv. distels) niet altijd gewenst zijn.
 - Als door timing van de werken geen voldoende snelle spontane begroeiing meer mogelijk is.

- C. **Kasteelparken, andere historische plaatsen** (bv. kloostertuinen) en **arboreta** hebben een lange traditie in het gebruik van uitheemse beplantingen (bv. collecties).
- Kies op deze plaatsen waar mogelijk voor autochtone of streekeigen inheemse soorten. Vanuit specifieke context kunnen hier echter ook uitheemse soorten aangeplant of ingezaaid worden.

Volgende bronnen kunnen je hierbij helpen:

- In het **Geoloket** van de provincie Antwerpen kan je verschillende kaartlagen raadplegen met info over gevoelige ecologische systemen zoals de biologisch waardevolle gebieden en waterlopen (zie *kaartlagen onder de selectie Natuur en Water. Met de identificeertool kan je achterliggende informatie opvragen bv. info over waterloop*).
- Meer info over de codes van de Biologische Waarderingskaart (BWK) vind je op de website van **Ecopedia**.

Resultaat na stap 3: Bepaling of en waar er kan afgeweken worden van het gebruik van uitsluitend autochtone of inheemse soorten en motivatie waarom.

Stap 4: Keuze van de soorten

Kies op basis van voorgaande stappen de te gebruiken soorten. Volg daarbij onderstaande voorkeursladder.

1e keuze: Spontane ontwikkeling

- Overweeg steeds spontane ontwikkeling vooraleer te kiezen voor het aanplanten of inzaaien van soorten.

2e keuze: Inheems plantgoed van gecertificeerde autochtone herkomst

- Bomen en struiken:
 - Gebruik voor aanplantingen in de provincie Antwerpen plantgoed uit het herkomstgebied 'ten noorden van Samber en Maas' of een ander door het **INBO erkend herkomstgebied**. Deze bomen en struiken kan je herkennen aan het label **Plant van Hier**.
- Kruidachtigen:
 - Voor kruidachtige planten en zaadmengsels bestaan nog geen herkomstcertificaten.

3e keuze: Inheems plant- of zaaigoed

- Bomen en struiken:
 - Inheems plantgoed van bomen en struiken is couranter in de handel te vinden dan gecertificeerd autochtoon plantgoed.
- Kruidachtigen:
 - Voor kruidachtige planten is er geen gecertificeerd autochtoon materiaal in de handel, maar sommige leveranciers vermelden wel waar zaden geoogst werden. Kies indien mogelijk voor zaden en planten van inheemse oorsprong.
 - Via maaisel van nabijgelegen (natuur)gebieden kan zaad van inheemse standplaatsgeschikte kruidachtigen op het terrein aangebracht worden.
 - Gebruik voor het inzaaien van bermen, taluds en graslanden enkel bloemenmengsels en geen grassen tenzij daar een goede reden voor is. Op plaatsen met betreding of kans op erosie of voor grotere oppervlakten mag gras bijgemengd worden in een verhouding van max. 40% grassen en min. 60% kruiden (in gewicht).
 - Enkel de gewenste grassoorten zoals gewoon reukgras, rood zwenkgras, gewoon struisgras, fijn schapengras.
 - Geen ongewenste soorten zoals glanshaver, gestreepte witbol, ruw beemdgras, grote vossenstaart, kropaar, ...

4e keuze: Cultivars van inheemse soorten

- Vele soorten zijn gecultiveerd zodat ze beter aangepast zijn om in de stad/openbaar groen te leven: omdat ze er anders uitzien, een vorm hebben die beter past in een volgebouwde omgeving, beter tegen droogte kunnen, minder vatbaar zijn voor ziektes enz.

- De plantnaam van een cultuurvariëteit bestaat uit 3 namen: geslachtsnaam (*genus*), soortaanduiding (*species*) en de cultivarnaam tussen aanhalingstekens bv. *Acer campestre* 'Elsrijk'.
- Kies voor bloeiende cultivars met enkelvoudige bloemen en/of besdragende soorten die een meerwaarde bieden aan de lokale fauna.

5e keuze: Uitheemse niet-invasieve soorten met waarde voor fauna

- Kies bij voorkeur soorten afkomstig uit Europa en niet uit verre continenten zoals Amerika, Afrika of Azië.
- Geef de voorkeur aan soorten die verwant zijn aan inheemse soorten (zelfde *genus*).
- Kies voor soorten met enkelvoudige bloemen, die veel nectar of stuifmeel leveren, soorten die bessen of noten dragen, ...
- Er zijn heel wat uitheemse soorten die een vroegere of latere bloeiperiode hebben dan onze inheemse planten. Het gebruik van deze planten kan een positieve bijdrage leveren aan het stuifmeel- en nectaraanbod voor onze inheemse fauna.

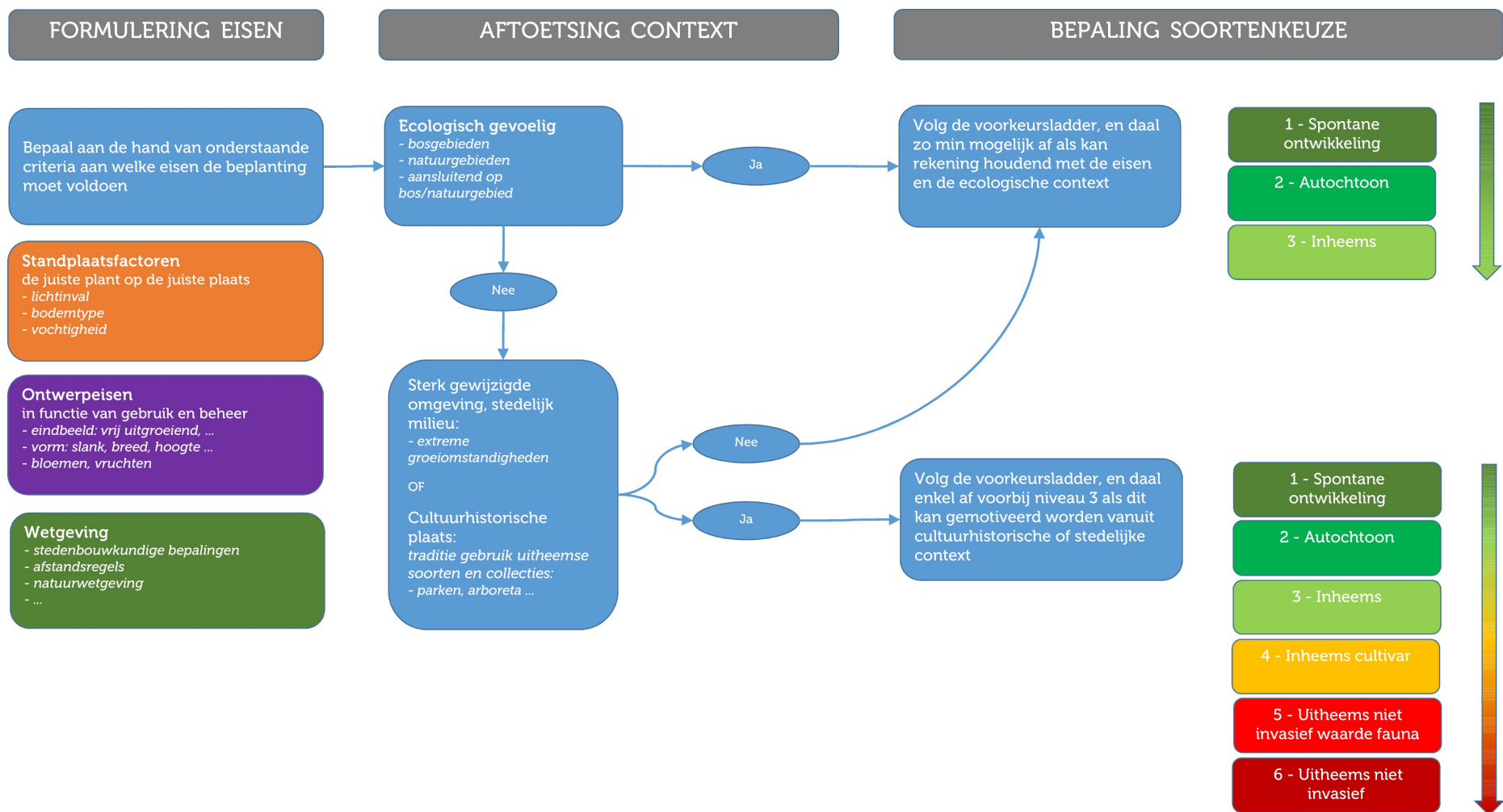
6e keuze: Uitheemse niet-invasieve soorten

- Bij een sterk beperkend eisenpakket blijft soms enkel de ecologisch minst wenselijke keuze over. (uiteraard nooit de verboden soorten zie [hoofdstuk 2.2](#)).

Volgende bronnen kunnen je helpen bij je keuze:

- In de zoekmodule [BOBO + \(INBO\)](#) kan je heel wat bodemgegevens opvragen. Bij het intekenen op kaart van de gewenste groenvorm, krijg je een lijst van geschikte bomen en struiken voor deze standplaats.
- In [Bomenwijzer.be](#) kan je de verschillende belangrijke eisen aanvinken en zo een soortenlijst samenstellen waaruit je verder kan kiezen. Je kan als ecologisch zoekcriterium aangeven of je boom inheems moet zijn in Vlaanderen.
- Inheemse houtachtigen waar mogelijk autochtoon plantgoed van voorradig is kan je opzoeken in de brochure [Plant-Wijzer](#) of de website [Plant van hier](#).
- Raadpleeg deze [Bomenlijst](#), je kan er van ruim 100 zowel inheemse als uitheemse boomsoorten de positieve bijdrage aan klimaat, waterhuishouding, luchtkwaliteit en biodiversiteit terugvinden, alsook winterhardheid, droogtetolerantie en het herkomstgebied van boomsoorten.
- Op [Ecopedia](#) vind je voor tuinen plantenlijsten per biotoop met info over herkomst, bloemkleur, bloeiperiode, hoogte en bodemkenmerken.
- In de [Tuin-Wijzer](#) vind je per biotoop een overzicht van ecologisch interessante bomen, heesters en kruidachtigen, met onder andere hun bloekleur en -periode, minimum- en maximumhoogte, of ze eetbaar of giftig zijn. In deze lijsten staat ook aangeduid of de soort inheems is in Vlaanderen.
- In de [Plantenzoeker](#) van VELT vzw kan je nagaan welke planten geschikt zijn voor jou project op basis van lichtinval, bodem, vochtigheid en groenvorm.
- Op [Plant It](#) van honeybee valley vind je een lijst van bijdrachtplanten voor wilde bijen als honingbijen, waar zowel inheemse planten als sierplanten in vervat zijn.
- Meer info over zaadmengsels en het gebruik ervan vind je in het [Advies zaadmengsels](#) opgemaakt door de Provinciale Dienst Duurzaam Milieu- en Natuurbeleid.
- Op de website [waarnemingen.be](#) kan je nagaan of een plant inheems is in Vlaanderen en de verspreiding van de soort in Vlaanderen nakijken. Je kan hier ook nagaan welke bijzondere diersoorten in de omgeving voorkomen, in het bijzonder de [Provinciale Prioritaire Soorten](#).

2.1.1. Beslissingsboom

2.2. Verboden soorten

Bij nieuwe aanplantingen zijn de (invasieve uitheemse) soorten op onderstaande lijsten niet toegelaten:

- [Lijst van voor de Europese Unie zorgwekkende invasieve uitheemse soorten](#)
- [AlterIAS consensuslijst](#)¹
- [Harmonia databank](#) van het Belgian Forum on Invasive Species

In [bijlagen 1, 2 en 3](#) vind je lijsten met verboden bomen en struiken, kruidachtigen (land) en oever- en waterplanten.

Meer informatie:

- In het [Technisch vademecum 'Beheer van invasieve uitheemse planten'](#) worden naast verboden soorten ook nog heel wat soorten opgesomd die sterk afgeraden zijn om aan te planten wegens hun invasief karakter.
- In de brochure [Alternatieven voor invasieven. Plant anders: kies voor biodiversiteit in de tuin](#) vind je alternatieven voor invasieven.
- Heel wat nuttige informatie over invasieve exoten is terug te vinden op de provinciale webpagina [Strijd mee tegen invasieve exoten](#).
- Het [Team Onderhoud- en Exotenbestrijding](#) van de provincie Antwerpen heeft een jarenlange expertise in het inventariseren en bestrijden van watergebonden invasieve exoten.

¹ Deputatiebesluit 24 mei 2012

3. Optionele criteria

3.1. Kwaliteitseisen

Je kan ook kwaliteitseisen opleggen waar het plant- of zaaigoed aan moet voldoen. Gezonde en sterke planten vormen een betere uitgangssituatie voor duurzame aanplantingen/inzaaiingen en hebben op termijn minder zorg en beheer nodig.

3.1.1. Voorbeelden Regionaal Landschap Voorkeempen

Haag- en bosplantsoen

- *Met uitzondering van de planten in pot mogen alle planten met blote wortel geleverd worden.*
- *Ze dienen met zorg behandeld te worden op de kwekerij en met zorg getransporteerd te worden.*
- *Bij weigering door de opdrachtgever van de levering of van exemplaren uit de levering zullen /zal deze door de leverancier worden vervangen.*
- *Het haag- en bosplantsoen is 2 jarig bosplantsoen, plantmaat zoals vermeld op offerte en de planten worden per busstel gelabeld.*
- *1 + 1 = 2 jarige verplante zaailing of stek. Het bosplantsoen is ongeschonden en heeft een goed wortelgestel (veel kleine haarwortels) en een goede vertakking.*

Hoogstambomen

- *Het gaat om loofbomen met een stamomtrek van 10-12 cm met blote wortel of 12-14 cm met kluit of 14/16 met draadkluit.*
- *De bomen zijn 2x verplant en worden met een gave stam en ongeschonden, evenwichtige kroon en wortels geleverd. De kruinaanzet is gelijklopend per soort en per levering.*
- *Alle bomen dienen individueel van een degelijk aangebracht, weerbestendig label voorzien te zijn. Op het label worden de soort en de besteller-gegevens vermeld.*
- *Tijdens het transport moeten het plantgoed voldoende afgedekt worden (in het bijzonder het wortelstelsel) om uitdroging te voorkomen.*

Fruitbomen

- *Het gaat om fruitbomen met minimaal 3 takken, met een kop van minstens 20 cm en met een stamomtrek van 10-12 centimeter (tenzij anders aangegeven).*
- *De bomen worden met een gave stam en ongeschonden, evenwichtige kroon en wortels geleverd. De kruinaanzet is gelijklopend per soort en per levering.*
- *De exemplaren worden verder gekenmerkt door een virusvrije onderstam en een goed ontwikkeld wortelstelsel met voldoende haarwortels.*
- *De levering gebeurt met blote wortel.*
- *Alle bomen dienen individueel van een degelijk aangebracht, weerbestendig label voorzien te zijn. Op het label worden soort, variëteit en de besteller-gegevens vermeld.*
- *Tijdens het transport moet het plantgoed voldoende afgedekt worden (in het bijzonder het wortelstelsel) om uitdroging te voorkomen. Beschadiging van gesteltakken en/of ent moet worden vermeden.*

Knotbomen

- *Het gaat om loofbomen met een stamomtrek van 10-12 cm met blote wortel.*
- *De bomen zijn gekweekt als knotboom met een knothoogte van 220cm.*
- *De bomen zijn 2x verplant en worden met een gave stam en ongeschonden, evenwichtige knot en wortels geleverd. De knot is gelijklopend per soort en per levering.*
- *Alle bomen dienen individueel van een degelijk aangebracht, weerbestendig label voorzien te zijn. Op het label worden de soort en de besteller-gegevens vermeld.*

3.1.2. Standaardbestek 250

Het **Standaardbestek 250** (hoofdstuk 3 – materialen) opgemaakt door het Agentschap Wegen & Verkeer bevat een aantal kwaliteitseisen per groentype:

- **Houtachtige gewassen:** bosgoed, heesters, bomen, laanbomen, veren, coniferen, hagen en poten.
- **Kruidachtige vegetaties:** vaste planten, bol- en knolgewassen, varens, siergrassen als tweejarig geteelde vaste planten.
- **Water- en oeverplanten:** water- en oeverplanten en riet.
- **Zadenmengsels:** bepalingen rond samenstelling en gebruik van zaadmengsels.

3.2. Biologische teelt

Vraag na of er biologisch geteeld plantgoed beschikbaar is. Je kan dit opnemen in de technische of gunningscriteria.

3.3. Veenvrije potgrond

Vraag na of er plantgoed beschikbaar is opgekweekt in veen/turfvrije potgrond. Je kan dit opnemen in de technische of gunningscriteria.

Door veenontginning worden kwetsbare en eeuwenoude natuurgebieden beschadigd die erg belangrijk zijn voor de biodiversiteit en het klimaat. Meer info vind je in de **Gids Duurzame Aankopen – Compost**.

3.4. MPS-ABC-certificaat

Wanneer je rechtstreeks bij de teler koopt, zou je bij de selectiecriteria kunnen eisen dat de teler voldoet aan de criteria van **MPS-ABC** A+ of A. Telers met een MPS-ABC- A+ of A-certificaat voldoen, maar conformiteit kan ook aangetoond worden met gepaste bewijsstukken van een erkend organisme. Anders kan je dit bijvoorbeeld opnemen als gunningscriterium.

Het MPS-ABC-certificaat geeft aan hoe milieuduurzaam de teler van het plantgoed werkt. Het verbruik van gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, water en energie wordt vergeleken met onafhankelijk vastgestelde gestandaardiseerde referentieverbruik om een score toe te kennen van A+ (hoogste kwalificatie) tot C (laagste score).

3.5. MPS-SQ-certificaat

Wanneer je rechtstreeks bij de teler koopt, zou je bij de selectiecriteria kunnen eisen dat de teler voldoet aan de criteria van het **MPS-SQ-certificaat**. Telers met een MPS-SQ-certificaat voldoen, maar conformiteit kan ook aangetoond worden met gepaste bewijsstukken van een erkend organisme. Anders kan je dit bijvoorbeeld opnemen als gunningscriterium.

Het MPS-SQ-certificaat garandeert goede arbeidsomstandigheden (gezondheid, veiligheid, arbeidsvoorwaarden) bij de teler van het plantgoed (gebaseerd op de universele rechten van de mens, de gedragscode van de vertegenwoordigende lokale organisaties en de internationale afspraken van ILO (International Labour Organisation)).

4. Tips

Algemeen

- Check of er reeds **waardevolle natuur** aanwezig is op het terrein. Misschien verniel je wel onbewust waardevolle vegetaties (bv. bloemrijke graslanden) door hier bomen en struiken in te planten.
- Zorg voor **soortendiversiteit** binnen je beheergebied. Monotone aanplantingen hebben weinig waarde voor biodiversiteit. Een heterogene beplanting is ook beter bestand tegen plagen en stress veroorzaakt door een wijzigend klimaat (droogte, hitte, ...).
- Zorg voor **gelaagdheid** in je beplanting (combinatie van bomen, heesters en kruidachtigen). Dit brengt structuur en variatie en is ook interessant voor de biodiversiteit. In deze verscheidenheid vinden dieren voedsel maar ook beschutte plekjes en nestplaats. Door gelaagdheid toe te passen kan je ook de onkruidgroei in je beplanting verminderen. Door de verschillende lagen valt er immers minder licht op de bodem.
- Kijk na of in je gebied **Provinciale Prioritaire Soorten** voorkomen die extra aandacht verdienen binnen je ontwerp of plantenkeuze (bv. aanplant kleine landschapselementen voor vleermuizen, waardplanten voor dagvlinders,...).

Bomen en struiken

- Bekijk bij je ontwerp of het wel nodig is aanwezige bomen of andere beplantingen weg te halen en later nieuwe te planten. Een volwassen boom vervangen duurt al snel 50 jaar! **Bestaande gezonde bomen** behouden is in alle gevallen de beste keuze. Kan je elementen behouden?
- Kies bij aanplant van bomen steeds voor een zo klein mogelijke **plantmaat**. De mogelijke problemen bij aanplant nemen evenredig met de maat toe. Grotere maten geven sneller effect, maar zijn duurder om aan te kopen en moeilijker handelbaar. Ongeacht de grootte van de wortelkluit gaat proportioneel meer wortelmassa verloren. In landelijk gebied worden plantmaten vanaf 10/12 aanbevolen. In stedelijk gebied en op plaatsen met een hoge vandalisedruk kies je beter vanaf plantmaat 14/16.
- Laat je niet vangen door de lijsten met uitheemse **klimaatbomen**. Er zijn ook heel wat inheemse boomsoorten die goed bestand zijn tegen de veranderende klimaatomstandigheden. Ze zijn opgewassen tegen de temperatuurstijging, droogte en nattigheid, tegen storm en tegen koude in de winter en vorst in het voorjaar. Bovendien kunnen de bomen ziekten en plagen weerstaan. Enkel in stedelijke gebieden, waar het hitte-eilandeffect de gevolgen van de klimaatverandering nog vergroot en bomen bovendien onder druk staan door slechte bodemkwaliteit, vervuiling en waterstress, kunnen uitheemse klimaatbomen soms noodzakelijk zijn. Concreet gaat het over nieuwe aanplant of vervangen van zieke of dode bomen in tuinen, straten, pleinen, parkeerplaatsen, stedelijke parkjes, groenstroken, begraafplaatsen en industriegebieden.
- Plan je een boom in nieuwe **verharding**, bespaar dan niet op ondergrondse constructies om doorworteling mogelijk te maken. De wortelmassa van een boom heeft minstens dezelfde oppervlakte als de kruin. Een kleine plantplaats kan dus alleen een kleine boom 'voeden'.
- Hou bij ontwerp en uitvoering rekening met **onderhoudswerk**. Voorzie onder bomen een boomspiegel met bodembedekkers, dit voorkomt maaiwerken en de bijhorende schade aan bomen. Kies planten in functie van de ruimte die je hebt. Dan kan bv. een boom probleemloos groeien en hoeft er niet gesnoeid te worden.

Kruidachtigen

- Zaai **bloemenmengsels** steeds op een onbemeste kale bodem. Hoe voedselarmer je bodem hoe soortenrijker het resultaat.
- Gebruik geen mengsels met een lange lijst soorten. Dit wordt verkocht omdat er dan altijd wel iets uitkomt, maar meestal niet de soorten die daar spontaan zouden voorkomen.
- Gebruik geen zaadmengsels voor specifieke doelen (bv. bijen). Deze bevatten veel gekweekte en uitheemse soorten. En bovendien ook teveel 1- of 2-jarigen wat slechts een tijdelijk resultaat levert.
- Vervang **éénjarige perkplanten** (petunia's, pelargoniums, vlijtige liesjes, enz) door bloeiende vaste planten. Voor de opkweek van éénjarige perkplanten worden veel chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt. Het jaarlijks vervangen van het plantgoed en de nood aan veel watergiftbeurten maken ze ook minder duurzaam.

Duurzaamheid en sociale economie

- Gebruik bij aanplantingen **duurzame hulpmaterialen**. Denk hierbij aan niet-geïmpregneerde boompalen, vergankelijke boombanden, vlaco-groencompost,
- Indien je de aanplanting laat uitvoeren, loont het beslist de moeite om ook **sociale economie** organisaties aan te schrijven voor een offerte, of je leveranciers te vragen of ze hiermee samenwerken. Zo ondersteun je hun inspanningen om personen met een afstand tot de arbeidsmarkt terug te integreren. Een eenvoudige vraag zonder in te boeten aan kwaliteit!

5. Voorbeelden offertevraag plantgoed

Onderstaande *cursief* getypte stukken tekst kun je kopiëren naar jouw offertevraag.

5.1. Voorbeeldmail voor kleine overheidsopdracht (< 30.000 euro excl. btw)

Volgens de wetgeving overheidsopdrachten moet je ook voor deze kleinere opdrachten mededinging organiseren en dus meerdere leveranciers aanschrijven, bijvoorbeeld per mail. Het is niet nodig om een bestek op te maken, maar denk wel goed na over de voorwaarden (leveringstermijn, garantie, onderhoud, ...). Hieronder vind je een voorbeeldmail voor de aankoop plantgoed.

Voorbeeldmail - Inheems/autochtoon plantgoed

Kies aan de hand van het stappenplan, de beslissingsboom en de verboden soorten welk plantgoed je wil aankopen:

✂ *Kan u ons een offerte bezorgen voor de levering van [aantal] [soort plantgoed],*

Wanneer het stappenplan/beslissingsboom je leidt naar de keuze voor inheems plantgoed van gecertificeerde autochtone herkomst, voeg dan toe:

✂ *... van autochtone herkomst uit het herkomstgebied 'ten noorden van Samber en Maas' of een ander door het INBO erkend herkomstgebied. Gelieve (per plantensoort) een verklaring toe te voegen of te voldoen aan de criteria 'autochtoon' of 'Plant van hier'. Indien dit niet kan, wordt dit uitdrukkelijk vermeld in de offerte.*

✂ *Soorten mogen niet zonder overleg vervangen worden door een andere als de gevraagde soort niet beschikbaar is.*

5.2. Voorbeeldbestek >30.000 en < 140.000 euro excl. btw

Volgens de wetgeving overheidsopdrachten moet je hier een bestek maken en versturen aan meerdere leveranciers. Kies dus zeker voor potentiële leveranciers die de planten kunnen leveren die je na het doorlopen van het stappenplan hebt gekozen.

Technische specificaties in verband met duurzaamheidscriteria

Voorbeelden van **verplichte milieucriteria** in de technische specificaties:

Kies aan de hand van het stappenplan, de beslissingsboom en de verboden soorten welk plantgoed je wil aankopen.

✂ *[soort plantgoed]*

✂ *Indien één of meerdere variëteiten niet meer leverbaar zijn, dient dit voor de levering teruggekoppeld te worden zodat samen kan gezocht worden naar alternatieven.*

Wanneer het stappenplan/beslissingsboom je leidt naar de keuze voor inheemse bomen/struiken van gecertificeerde autochtone herkomst, voeg dan toe:

✂ *... van autochtone herkomst uit het herkomstgebied 'ten noorden van Samber en Maas' of een ander door het INBO erkend herkomstgebied. Gelieve (per plantensoort) een verklaring toe te voegen of te voldoen aan de criteria 'autochtoon' of 'Plant van hier'. Indien dit niet kan, wordt dit uitdrukkelijk vermeld in de offerte.*

✂ *Soorten mogen niet zonder overleg vervangen worden door een andere als de gevraagde soort niet beschikbaar is.*

Of werk met een **gunningscriterium**.

Je kan ook **optionele kwaliteitseisen** opnemen die de overlevingskansen van het geleverde plantgoed vergroten:

- ✗ *plantmaat / stamomtrek / boomkopgrootte*
- ✗ *blote wortel / kluit / draadkluit*
- ✗ *2x verplant*
- ✗ *2 jarig*
- ✗ *ongeschonden (stam, kroon, wortels) / virusvrije onderstam*
- ✗ *goed wortelgestel (evenwichtig / veel kleine haarwortels)*
- ✗ *goede vertakking / evenwichtige kroon / minimaal x takken*
- ✗ *weerbestendig gelabeld (individueel / per busse) met vermelding van soort, variëteit*
- ✗ *Plantgoed wordt met zorg behandeld op de kwekerij en wanneer het getransporteerd wordt. Tijdens het transport moet het plantgoed voldoende afgedekt worden (in het bijzonder het wortelstelsel) om uitdroging te voorkomen. Beschadiging van gesteltakken en/of ent moet worden vermeden.*

OF

- ✗ *Het plantgoed voldoet aan de kwaliteitseisen in het **Standaardbestek 250** (hoofdstuk 3 – materialen) opgemaakt door het Agentschap Wegen & Verkeer.*

Vergeet niet te vragen naar gelijkaardige bomen wanneer dit belangrijk is voor je ontwerp:

- ✗ *gelijklopende kruinaanzet per soort en per levering.*
- ✗ *gekweekt als knotboom met een knothoogte van (220) cm. Gelijklopende knot per soort en per levering.*

- ✗ *Bij weigering door de opdrachtgever van de levering of van exemplaren uit de levering zullen /zal deze door de leverancier worden vervangen.*

Gunningscriteria

Door duurzaamheid op te nemen als gunningscriterium kan je de milieuvriendelijkste offerte meer punten geven. Opgelet: als je in de technische specificaties van je bestek al duidelijke duurzaamheidseisen hebt opgelegd, heeft het soms geen zin om bijvoorbeeld milieu nog als gunningscriterium te gebruiken.

Hou er rekening mee dat veel gunningscriteria het bestek onnodig ingewikkeld kunnen maken.

De inschrijver moet voldoende informatie aanleveren en als aankoper moet je dit alles afwegen en beoordelen, wat niet altijd even eenvoudig is. Het is voor beide partijen makkelijker om zoveel mogelijk op te nemen in de technische specificaties.

Voorbeelden:

- ✗ *Voor de beoordeling van het gunningscriterium duurzaamheid (45 punten) wordt rekening gehouden met:*
 - o *Wanneer aantoonbaar inheems plantgoed (bomen en struiken) van autochtone herkomst, uit het herkomstgebied 'ten noorden van Samber en Maas' of een ander door het INBO erkend herkomstgebied wordt aangeboden, worden 15 punten toegekend.*
 - o *Wanneer het plantgoed biologisch geteeld is, worden 15 punten toegekend.*
 - o *Wanneer het plantgoed in pot opgekweekt en aangeleverd wordt in veenvrije potgrond, worden 15 punten toegekend.*

6. Meer info

Indien je nog vragen hebt kan je steeds terecht bij onderstaande diensten:

- Voor vragen over **soortenkeuze** van aanplantingen en bijzondere **fauna en vegetaties in je omgeving** kun je terecht bij:
Rembrandt De Vlaeminck (DMN – team studie natuur en landschap)
T 03 240 59 87
E rembrandt.devlaeminck@provincieantwerpen.be
- Voor vragen over **overheidsopdrachten** kun je terecht bij:
Laurens Smaers (Team Overheidsopdrachten)
T 03 240 67 09
E overheidsopdrachten@provincieantwerpen.be
- Voor vragen over de criteria m.b.t. **sociale economie** kun je terecht bij:
An Verboven (DEIS)
T 03 240 58 38
E an.verboven@provincieantwerpen.be

7. Bijlagen

Bijlage 1. Lijst van verboden bomen en struiken

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Europees verbod	AlterIAS	Harmonia
<i>Acacia saligna</i>	Wilgacacia	•		
<i>Acer negundo</i>	Vederesdoorn			•
<i>Acer rufinerve</i>	Grijze streepjesbastaardesdoorn/ Grijze bastesdoorn			•
<i>Ailanthus altissima</i>	Hemelboom	•	•	•
<i>Akebia quinata</i>	Klimbes / Schijnaugurk / Klimaugurk			•
<i>Amelanchier lamarckii</i>	Amerikaans krentenboompje			•
<i>Baccharis halimifolia</i>	Struikaster	•	•	•
<i>Berberis aquifolium</i> (<i>Mahonia aquifolium</i>)	Mahonie			•
<i>Buddleja davidii</i>	Vlinderstruik			•
<i>Celastrus orbiculatus</i>	Boomwurger	•		
<i>Cornus sericea</i>	Canadese Kornoelje			•
<i>Cotoneaster horizontalis</i>	Vlakke dwergmispel			•
<i>Elaeagnus angustifolia</i>	Smalle olijfwilg			•
<i>Fraxinus pennsylvanica</i>	Zachte es			•
<i>Lonicera japonica</i>	Japane kamperfoelie			•
<i>Parthenocissus vitacea</i>	Valse wingerd			•
<i>Prosopis juliflora</i>	Mesquite	•		
<i>Prunus laurocerasus</i>	Kerslaurier / Laurierkers			•
<i>Prunus serotina</i>	Amerikaanse vogelkers		•	•
<i>Pueraria lobata</i>	Kudzu / Koedzoeboom	•		
<i>Quercus rubra</i>	Amerikaanse eik			•
<i>Rhododendron ponticum</i>	Pontische rododendron			•
<i>Rhus typhina</i>	Fluweelboom			•
<i>Robinia pseudoacacia</i>	Gewone robinia / valse acacia			•
<i>Rosa rugosa</i>	Rimpelroos			•
<i>Spiraea alba</i>	Witte pluimspirea / Witte spirea			•
<i>Spiraea douglasii</i>	Douglasspirea / Pluimspirea			•
<i>Spiraea tomentosa</i>	Viltige pluimspirea / Viltige spirea			•
<i>Spiraea x billardii</i>	Spierstruik / Billardspirea			•
<i>Triadica sebifera</i>	Talgboom / Chinese talgboom	•		

Bijlage 2. Lijst van verboden kruidachtigen (land)

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Europees verbod	AlterIAS	Harmonia
<i>Ambrosia artemisiifolia</i>	Alsemambrosia			•
<i>Andropogon virginicus</i>	Amerikaans bezemgras	•		
<i>Asclepias syriaca</i>	Zijdeplant	•		
<i>Aster lanceolatus</i>	Smalle aster		•	•
<i>Aster novi-belgii</i>	Herfstaster, Nieuw-Nederlandse aster			•
<i>Aster x salignus</i>	Wilgaster		•	•
<i>Baccharis halimifolia</i>	Struikaster / kruisstruik	•	•	•
<i>Bidens frondosa</i>	Zwart tandzaad		•	•
<i>Cardiospermum grandiflorum</i>	Ballonrank	•		
<i>Carpobrotus spp.</i>	Hottentotvijg			•
<i>Cortaderia jubata</i>	Hoog pampagras	•		
<i>Cyperus eragrostis</i>	Bleek cypergras		•	•
<i>Duchesnea indica</i>	Schijnaardbei / Indische schijnaardbei		•	•
<i>Echinocystis lobata</i>	Egelkomkommer, Stekelaugurk			•
<i>Ehrharta calycina</i>	Roze rimpelgras	•		
<i>Epilobium ciliatum</i>	Beklierde basterdwederik			•
<i>Fallopia japonica</i>	Japanse duizendknoop		•	•
<i>Fallopia sachalinensis</i>	Sachalinse duizendknoop		•	•
<i>Fallopia x bohémica</i>	Bastaardduizendknoop / kruising tss Japanse en Sachalinse duizendknoop		•	•
<i>Gaillardia x grandiflora</i>	Kokardebloem			•
<i>Gunnera tinctoria</i>	Gewone gunnera / reuzenrabarber	•		
<i>Helianthus tuberosus</i>	Aardpeer			•
<i>Heracleum mantegazzianum</i>	Reuzenberenklauw	•	•	•
<i>Heracleum persicum</i>	Perzische berenklauw	•		
<i>Heracleum sosnowskyi</i>	Sosnowsky's berenklauw	•		
<i>Humulus scandens</i>	Oosterse hop / Japanse hop	•		
<i>Hyacinthoides hispanica</i>	Spaanse hyacint		•	•
<i>Impatiens glandulifera</i>	Reuzenbalsemien	•	•	•
<i>Impatiens parviflora</i>	Klein springzaad		•	•
<i>Lespedeza cuneata</i>	Chinees struikklaver	•		
<i>Lupinus polyphyllus</i>	Vaste lupine			•
<i>Lygodium japonicum</i>	Japanse klimvaren	•		
<i>Microstegium vimineum</i>	Japans steltgras	•		
<i>Oenothera biennis</i>	Middelste teunisbloem			•
<i>Parthenium hysterophorus</i>	Schijnambrosia	•		
<i>Pennisetum setaceum</i>	Fraai lampenpoetsersgras	•		
<i>Persicaria perfoliata</i>	Gestekelde duizendknoop	•		
<i>Persicaria polystachya / Persicaria wallichii</i>	Afghaanse duizendknoop	•	•	•

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Europees verbod	AlterIAS	Harmonia
<i>Phytolacca americana</i>	Westerse karmozijnbes			●
<i>Rudbeckia laciniata</i>	Spitsbladige rudbeckia / Slipbladige rudbeckia			●
<i>Senecio inaequidens</i>	Bezemkruiskruid		●	●
<i>Solidago canadensis</i>	Canadese guldenroede		●	●
<i>Solidago gigantea</i>	Late guldenroede		●	●

Bijlage 3. Lijst van verboden oever/waterplanten

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Europees verbod	AlterIAS	Harmonia
<i>Alternanthera philoxeroides</i>	Alligatorkruid	●		
<i>Azolla filiculoides</i>	Grote kroosvaren			●
<i>Cabomba caroliniana</i>	Waterwaaier	●		●
<i>Crassula helmsii</i>	Watercrassula, naaldkruid		●	●
<i>Egeria densa</i>	Egeria / Paarbladig fonteinkruid		●	●
<i>Eichhornia crassipes</i>	Waterhyacint	●		
<i>Elodea canadensis</i>	Canadese waterpest / Brede waterpest			●
<i>Elodea nuttallii</i>	Smalle waterpest	●		●
<i>Gymnocoronis spilanthoides</i>	Smalle theeplant	●		
<i>Hydrocotyle ranunculoides</i>	Grote waternavel	●	●	●
<i>Lagarosiphon major</i>	Verspreidbladige waterpest	●	●	●
<i>Lemna minuta</i>	Dwergkroos			●
<i>Ludwigia grandiflora</i>	Grote waterteunisbloem	●	●	●
<i>Ludwigia peploides</i>	Kleine waterteunisbloem	●	●	●
<i>Lysichiton americanus</i>	Moerasaronskelk / Moeraslantaarn	●		●
<i>Mimulus guttatus</i>	Gele maskerbloem		●	●
<i>Myriophyllum aquaticum</i>	Parelvederkruid	●	●	●
<i>Myriophyllum heterophyllum</i>	Ongelijkbladig vederkruid	●	●	●
<i>Salvinia molesta</i>	Grote vlotvaren	●		
<i>Pistia stratiotes</i>	Watersla / Mosselplant	●		